

บทที่

8

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการ
ความขัดแย้งชุมชนท้องถิ่น
The Role of Local Government towards the Community
Conflict Management

นักรบ เถียรอำ

Nak-rob Tian-am

บทที่

8

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการ
ความขัดแย้งชุมชนท้องถิ่นThe Role of Local Government towards
the Community Conflict Managementนักรบ เถียรอำ¹

Nak-rob Tian-am

บทคัดย่อ

บทความนี้ เรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งชุมชนท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งของชุมชน และเสนอรูปแบบวิธีการและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราด เทศบาลตำบลบ้านเพ จังหวัดระยอง องค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เทศบาลตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และเทศบาลตำบลทับช้าง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะเป็นการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยการจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญพร้อมกับการตีความอธิบายความนำเสนอในลักษณะการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมมีหลายสาเหตุ คือ ได้รับข้อมูลไม่ตรงกัน ปัญหาโครงสร้างความรู้สึกล้มเป็นธรรมชาติ ผลประโยชน์ทับซ้อน การกำหนดนโยบายของรัฐ การเมืองท้องถิ่น และการขาดจิตสำนึกสาธารณะ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

วิธีการและรูปแบบของการจัดการปัญหาของความขัดแย้งของชุมชน โดยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้วิธีการ คือ การไกล่เกลี่ย เจริญต่อรอง บทบาทผู้นำชุมชน อำนาจท้องถิ่น บทบาทกลุ่มอาชีพ โครงสร้างชุมชน ความสัมพันธ์ ค่านิยม และผลประโยชน์ของชุมชน

คำสำคัญ : การจัดการความขัดแย้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze the causes of conflicts in the community, 2) to propose the model, approach, and role of the local government in managing conflict of the communities of the Eastern Seaboard Provinces-Rayong, Chanthaburi, and Trat. The research sites for the study were Trat Town Municipality, Trat Province, Ban-Phe Sub-District Municipality, Rayong Province, Sanamchai Sub-District, Chanthaburi Province, Makham Sub-District Municipality, Chanthaburi Province, and Thap Chang Sub-District Municipality, Soi Dao District, Chanthaburi Province. The research instrument was structured and unstructured in-depth interview. The qualitative research method was employed for the study. The data were collected from documents and field researches. The data were then analyzed by inductive method and the issues were classified with descriptive interpretation.

Key words : Community Conflict Management, Local Government, Community

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัตเคลื่อนไหวอยู่เสมอ สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เป็นปกติในสังคมปัจจุบัน ความขัดแย้งของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลต้องตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การเลือกนั้นอาจเต็มใจเลือกหรือจำใจเลือก เป็นความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นภายในมักไม่แสดงออกให้เห็นโดยเปิดเผย สามารถเห็นและสัมผัสได้โดยใช้วิธีการสังเกตจากพฤติกรรมการแสดงออก คำพูด สีหน้า ท่าทาง กริยาอาการ อาจพบความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นสถานการณ์ที่การกระทำของฝ่ายหนึ่งไปขัดขวางหรือสกัดกั้นการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะบรรลุเป้าหมายของตนหรือการที่บุคคลที่มีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมายต้องมา

ติดต่อกัน ทำงานด้วยกัน หรืออยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกัน หรือไปด้วยกันไม่ได้ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา แต่เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงพ้น ตราบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม สาเหตุอย่างหนึ่งของความขัดแย้งเกิดจากความไม่เพียงพอหรือความขาดแคลนโดยที่ความขาดแคลนนี้ส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยสังคม ความไม่พอใจและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับความขาดแคลนเป็นสิ่งที่นำไปตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่การแข่งขันเพื่อจะได้ทรัพยากรที่ต้องการ (สมศักดิ์ สัมคัศิธรรม, 2553 : 3-8) ; (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2534 : 7-11)

สภาพความขัดแย้งในท้องถิ่นก็มีสาเหตุมาจากเป็นความคล้ายคลึงข้างต้น กล่าวคือการแย่งที่ดินทำกิน การแย่งการใช้น้ำจากคลองชลประทาน การขัดแย้งในเรื่องการขายผลผลิตการเกษตร การขัดแย้งในเรื่องของที่อยู่อาศัย ขัดผลประโยชน์ อาจเป็นการขัดแย้งส่วนตัวและส่วนรวม หรือการขัดแย้งระหว่างกลุ่มทุนกับชุมชน ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นที่เผชิญกับปัญหาของความขัดแย้งดังกล่าว ต่างก็จะพยายามระงับขัดแย้งด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้กำลัง จาริต ประเพณี กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับทางสังคมและกฎหมาย เป็นต้น

ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด เป็นเขตท้องถิ่นชายฝั่งทะเล ความน่าสนใจตรงที่สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ ทำให้กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมทั้งในกลุ่มที่อยู่ในชุมชนเอง และกลุ่มนอกชุมชนเกิดการช่วงชิงทรัพยากร รวมถึงผลประโยชน์อันมหาศาล ไม่จะเป็นการขัดแย้งในการประกอบอาชีพ ในจังหวัดตราด ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการขยะ ในจังหวัดระยอง ความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ หรือความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงานผลิตแอมโมเนียสำหรับ หรือความขัดแย้งการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ในจังหวัดจันทบุรี การขัดแย้งข้างต้น สิ่งที่จะปฏิเสธไม่ได้เลย คือบทบาทที่สำคัญของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นเจ้าของพื้นที่รับผิดชอบต่อข้อพิพาทดังกล่าว ซึ่งจะต้องเป็นหน้าที่ภาครัฐท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งชุมชนท้องถิ่น ว่าสาเหตุปัญหาคืออะไร และวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือทางออกเป็นอย่างไร กล่าวคือ ต้องการศึกษาสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งของชุมชน วิธีการจัดการความขัดแย้งของระหว่าง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน และต้องการเสนอรูปแบบวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม

วิธีการศึกษา

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์จากมุมมองเชิงทฤษฎีที่หลากหลาย (Multi-theoretical Perspective) การสร้างทฤษฎีจากภาคสนามวิจัย (Grounded Theory) และใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1) การลงสู่สนาม (Field) คือ ชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด กล่าวคือ ในแต่ละชุมชนใน 3 จังหวัดดังกล่าว มีความขัดแย้งค่อนข้างสูง อันได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับประชาชน หรือการจัดการขยะ หรือที่ดิน สาธารณประโยชน์ หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาชีพ เป็นต้น จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายว่า ชุมชนเหล่านั้น มีกระบวนการกลไกที่ได้นำมาใช้ในการป้องกัน ควบคุมระงับ แก้ไข และคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างไร

2) การรวบรวมข้อมูล ใช้การสังเกตการณ์ และแนวคำถามในการสัมภาษณ์ระดับลึก โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นผู้นำทางธรรมชาติ และเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ข้าราชการ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และประชาชนที่เกี่ยวข้องใน ลักษณะผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ มีการเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า จัดบันทึกข้อมูลและบันทึกเครื่องเสียงสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะต่างออกไปจากคนก่อนหน้า (Negative Cases) เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่มาตรวจสอบข้อสรุปเดิม จนข้อมูลใหม่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่มีอยู่ได้ (Strauss and Corbin, 1990)

3) การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแยกประเภท และวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจบริบทที่เกิดขึ้น ผ่านการตีความหมาย เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ทั้งสาเหตุของการก่อรูปของความขัดแย้ง ป้องกัน ควบคุมระงับ แก้ไข และการนำไปสู่การคลี่คลายความขัดแย้ง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ได้มีการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทฤษฎีการจัดการความขัดแย้ง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดการควบคุมทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับ “การความขัดแย้ง” โจนธาน เทอร์เนอร์ (Jonathan Turner, 2002 : 132) ได้ให้ความหมายว่า “ความขัดแย้งเป็นกระบวนการของเหตุการณ์ต่าง ๆ จำนวนหนึ่งที่นำสู่การกระทำที่ปรากฏขึ้นของปฏิสัมพันธ์ที่มีความรุนแรงที่มีขีดชั้นต่างกันในระหว่างอย่างน้อยสองฝ่าย” และขั้นตอนของความขัดแย้ง มีดังนี้

- 1) ระบบสังคมประกอบขึ้นด้วยหน่วยที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันจำนวนหนึ่ง
- 2) มีการกระจายทรัพยากรที่มีคุณค่าที่มีอย่างจำกัด
- 3) หน่วยหรือคนที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งทรัพยากรที่เหมาะสมเริ่มตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความถูกต้องของระบบ
- 4) คนที่ถูกรอนสิทธิประโยชน์จะเริ่มตระหนักว่าจะต้องมีการยกเลิกระบบการแบ่งสรรทรัพยากร เพื่อผลประโยชน์ของพวกเขา
- 5) คนที่ถูกรอนสิทธิประโยชน์จะถูกกระตุ้นทางด้านความรู้สึกและอารมณ์
- 6) มีการระเบิดความอัดอั้นตันใจออกมาเป็นระยะ ๆ และมักจะมีลักษณะที่รุนแรงไม่เป็นระเบียบ
- 7) คนที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้ง จะมีความตึงเครียด และมีอารมณ์ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมอยู่ด้วย
- 8) จะมีความพยายามเพิ่มขึ้นในการที่จะจัดระเบียบเกี่ยวกับกลุ่มที่จะถูกรอนสิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้ง
- 9) ความขัดแย้งโดยเปิดเผยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในขอบเขตต่าง ๆ จะปะทุขึ้นระหว่างอภิสถิตินกับผู้ถูกรอนสิทธิประโยชน์ ขอบเขตของความขัดแย้งจะได้รับอิทธิพลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในความขัดแย้งที่จะชี้ชัดถึงผลประโยชน์ของฝ่ายตนและขอบเขตของระบบที่พึงมีในการจัดการกับความขัดแย้ง

โดยสรุปแล้ว ความขัดแย้ง หมายถึง การดิ้นรนเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งของที่มีค่าหรือเพื่ออ้างสิทธิในฐานะ อำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยมีสาเหตุมาจากการคิดไม่เหมือนกันทำไม่เหมือนกัน หรือผลประโยชน์ขัดกันในระหว่างอย่างน้อยสองฝ่าย และความขัดแย้งก็เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม เฉกเช่นความเปลี่ยนแปลงในสังคมก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 รับรองอำนาจขององค์กรปกครองท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา 6 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญได้ตามแนวนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน ที่เน้นการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 66 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอิสรภาพหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

มาตรา 78 (3) “กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น” โดยการออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสามารถอ้างถึงรัฐธรรมนูญมาตรา

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

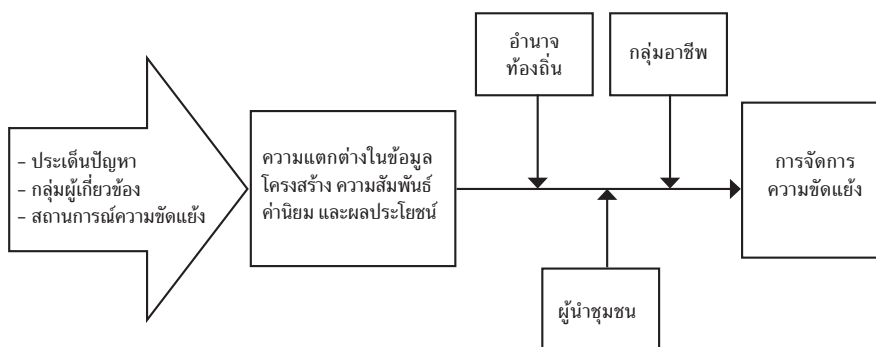
(๑) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในเขตพื้นที่

(๒) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

(๓) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

จากกฎหมายดังกล่าวเป็นการให้อำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างกฎหมายรองรับการทำงานในการบริหารจัดการทรัพยากร โดยให้อำนาจกับหน่วยงานท้องถิ่นในการดูแล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่ตามอำนาจกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ทำให้การแก้ไขปัญหาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนและเกิดความสมดุล เพราะเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน เกิดความรัก ความห่วงใยในทรัพยากร ซึ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้ง ชุมชนเอง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง การให้อำนาจกับชุมชน ในการดูแลทรัพยากรร่วมกัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้นมารองรับการทำงานของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของชุมชนมีประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการตรารื้อข้อบัญญัติตำบลขึ้นมาเพื่อรองรับการดำเนินงานของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบปกติทั่วไปแล้ว ผู้เขียนยังได้ปรับปรุงโดยใช้กรอบการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (Conflict Analysis Framework) ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งกรอบการวิเคราะห์นี้เป็นเครื่องมือช่วยหาวิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ที่อาจจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ กรอบนี้เน้นที่การพิจารณาว่าสมควรจะใช้วิธีการใดในการจัดการความขัดแย้ง โดยมีคำถามหลักและแนวทางอยู่ 3 ประเด็น คือ ประเด็นปัญหา กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง สถานการณ์ความขัดแย้ง คำถามหลักสามารถช่วยให้ระบุข้อมูลที่มีความสำคัญในการออกแบบการจัดการความขัดแย้ง (สถาบันสันติศึกษา, 2540)

อย่างไรก็ตาม ชุมชนชนบทแต่ละชุมชนจะมีโครงสร้างชุมชน หรือโครงสร้างสังคมที่ประกอบด้วยบุคคล กลุ่มบุคคลมีรูปแบบที่ตั้งของชุมชน บทบาทหน้าที่ของสมาชิก การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และชุมชนก็มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก การที่สมาชิกในชุมชนมีความแตกต่างในข้อมูล ความสัมพันธ์โครงสร้าง ค่านิยม และผลประโยชน์ และการที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่ว่าเป็นความขัดแย้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม หรือทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อชุมชนได้รับทราบความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ในเบื้องต้นชุมชนได้ใช้วิธีการควบคุมทางสังคมโดยใช้บทบาทของผู้นำชุมชน หรืออำนาจท้องถิ่น เป็นหลักในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งการจัดการกับความขัดแย้ง รูปแบบดังกล่าว เป็นการที่ชุมชนเรียนรู้วิธีการจัดการความขัดแย้งในอดีตอาจจะเป็นการเรียนรู้จากภายในชุมชนเอง หรือเรียนรู้จากภายนอกชุมชนผ่านทางสื่อ สิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์ ซึ่งในการจัดการความขัดแย้งนั้น ชุมชนมีวิธีการของชุมชนถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีวิธีการที่มีศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งได้ดี มีรูปแบบที่อาศัยอำนาจท้องถิ่น ผู้นำชุมชน บทบาทกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพในการถอดบทเรียนเกี่ยววิธีการจัดการความขัดแย้ง กรณีศึกษา ดังนี้

5.1 กรณีศึกษา การจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับธุรกิจรับขนางแอ่น

ธุรกิจรับขนางแอ่น เป็นธุรกิจที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงถึงปีละหลายพันบาท ทำให้ความต้องการรับขนางจากธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่ต้องการบริโภคภายในประเทศ และการส่งออก จึงเกิดธุรกิจการสร้างบ้านรับขนางขึ้นมาจำนวนมาก ในหลายจังหวัดของประเทศไทย เช่น นครศรีธรรมราช สมุทรสงคราม และจังหวัดตราด ซึ่งรวมทั้งจังหวัดชายทะเลอีกหลายจังหวัด มีการพัฒนาเป็นธุรกิจส่งออกที่มีมูลค่ามหาศาลในปัจจุบัน รับขนางในประเทศไทยเกือบทั้งหมดส่งออกไปขายที่ฮ่องกง และสิงคโปร์ จากนั้นจึงส่งต่อไปยังประเทศจีน และประเทศอื่น ๆ ที่มีคนจีนอาศัยอยู่

ปัจจุบันกระแสการพัฒนาการทำธุรกิจจนแอ่นกินรังเพิ่มขึ้น โดยการสร้างบ้านหรือใช้อาคารเก่า ๆ ล่อให้นักมาอยู่อาศัย และทำรังเพิ่ม จะได้เก็บรังขาย บริเวณแถบภาคใต้และขยายสู่ภาคตะวันออก โดยเฉพาะที่อำเภอปากพะนึ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทุกวันนี้ดูเหมือนจะเป็นต้นแบบให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าวิธีการทำธุรกิจจนแอ่นกินรังภายในอาคาร

ในกรณีจังหวัดตราด พบว่ามีประชากรนกในช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 มีการเลี้ยงเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะสภาวะแวดล้อมเหมาะสมสำหรับนกมีแหล่งอาหารสมบูรณ์ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนไปนกแอ่นกินรังจึงได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสัญชาตญาณ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกับมนุษย์ จึงเกิดการลงทุนใหม่ที่เรียกว่า “คอนโดนก” หรือ “อาคารนก” โดยเฉพาะในชุมชนเมือง อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้เกิดการตระหนก หรือวิตกกังวลว่าจะเป็นผลเสีย หรือผลดีที่ติดตามมาอาจจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นในชุมชนเมือง ประชาชนเกิดความหวาดระแวงหวาดกลัวถึงปัญหาที่จะเกิด หรือปัญหาที่เกิดปรากฏชัดเจนที่มีใช่เป็นความรู้สึก เช่น เหตุรำคาญ ผู้ปล่อยจากการก่อสร้าง และจากการทำธุรกิจจนแอ่นกินรังนี้จึงนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนผู้พักอาศัยในเขตพื้นที่ดังกล่าว กับผู้ประกอบการธุรกิจบ้านนก ตลอดจนหน่วยงานของรัฐขึ้นบ่อยครั้ง

(1) การก่อรูปของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้ประกอบการหรือประชาชนกับภาครัฐ

1. มูลเหตุรำคาญจากเสียง
2. การก่อสร้าง ดัดแปลง และใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารไม่ตรงกับใบอนุญาต และการก่อสร้างเป็นอันตรายตามมาหรือไม่
3. การออกใบอนุญาตก่อสร้างอาคาร ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนอาคารยึดตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 หรือไม่
4. มูลนกมีปัญหามาก่อนก่อให้เกิดใช้หวัดนกหรือไม่
5. มีการกำหนดจัดเก็บข้อมูล หรือควบคุมไว้หรือไม่อย่างไร

เหล่านี้เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง จึงทำให้เกิดการร้องเรียนไม่เว้นแต่ละวันจนมีสื่อบางฉบับนำไปตีความ ทั้งหนังสือพิมพ์ ทีวี มีการนำเสนอในส่วนนี้เป็นจำนวนมาก แต่ในความขัดแย้งนี้ไม่ได้ออกมาในรูปของความรุนแรง หรือมีการขับเคลื่อนแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการร้องเรียนผ่านหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ายังสามารถเจรจาให้จบลง หรือลดความขัดแย้งได้ โดยดูได้จากความรุนแรงของความขัดแย้ง

(2) แนวทาง และมาตรการในการจัดการความขัดแย้ง

เป็นการตอบข้อชี้แจง หรือแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ทำอยู่ไม่ได้ขัด หรือผิดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามที่ประชาชนร้องเรียนมา โดยทุกประเด็นสามารถชี้แจงได้เป็นข้อ ๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเห็นได้ว่าสิ่งที่เขาวิตกกังวล หรือคิดว่าจะเป็นนั้น มันไม่ใช่อย่างที่คิด มันสามารถหาทางออกได้โดยการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง หรือตอบประเด็นได้ตามนี้

(3) กรณีปัญหาเรื่องเสียงดัง/รบกวนจากอาคารบ้านนก

1. ได้มีการออกตรวจ โดยใช้เครื่องวัดเสียง คือ ไมให้เกิน 80 เดซิเบล โดยออกตรวจพื้นที่เมื่อได้รับการร้องเรียน เพื่อให้ประชาชนทราบด้วยตัวเอง
2. กำหนดระยะเวลาการเปิด-ปิดเสียง ซึ่งจะเปิดเสียงระหว่าง 06.00 - 11.00 น. และ 14.00 - 19.00 น. โดยทางเทศบาลเมืองตราด ได้มีการทำหนังสือแจ้งผู้ประกอบการทุกราย โดยให้เจ้าหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังกำกับดูแลหรือเมื่อได้รับแจ้งเหตุ

(4) การตรวจสอบอาคาร ขออนุญาตตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

1. เรียกผู้ประกอบการเลี้ยงนกนางแอ่นมาประชุม และให้ตรวจสอบอาคารของตนเอง ว่าได้ขออนุญาตก่อสร้างหรือไม่ และก่อสร้างตามแบบหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามแบบให้แก้ไขทันที
2. จัดเจ้าหน้าที่ออกตรวจสอบอาคารบ้านนกนางแอ่นทุกหลัง ปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ หรือไม่
3. ส่งเอกสารใบอนุญาต และแบบแปลนการอนุญาตก่อสร้างอาคารของอาคารบ้านนกนางแอ่นทุกอาคาร โดยให้สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองตรวจสอบ

(5) กรณีตรวจมูลนก

ได้มีการนำมูลนกจากผู้ประกอบการฯ ทุกอาคารไปตรวจสอบหาเชื้อใช้หัวदन ฃน ฃนยัวิจัยและพัฒนาการสัตวแพทยัภาคตะวันออกเฉียง รวมกับปศุสัตว์จั้งหวัด/สาธารณสุขจั้งหวัด ทุก ๆ 3 เดือน ผลปรากฏไม่พบว่ามีเชื้อโรคใด ๆ และประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกันเป็นระยะ

(6) ผลจากการจัดการความขัดแย้ง

ตามที่หน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับผู้ประกอบการ หรือกับหน่วยงานของรัฐโดยความขัดแย้งได้แสดงออกโดยผ่านการร้องเรียนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผ่านจังหวัด ผ่านสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ใช้ระเบียบ/ข้อกฎหมาย แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครั้งนี้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำมาแสดงให้ประชาชนเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม จนสามารถลดความขัดแย้งได้เป็นที่น่าพอใจ โดยดูได้จากปัญหาข้อร้องเรียนต่าง ๆ ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ถึงกระนั้นผู้รับผิดชอบก็ยังได้ดำเนินการต่อไปเพื่อให้ประชาชนสบายใจ และลดความวิตกกังวล

5.2 กรณีศึกษา การจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านเพ

เทศบาลตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เป็นเทศบาลขนาดกลาง มีจำนวนประชากร 17,650 คน พื้นที่ 34.5 ตารางกิโลเมตร ประชากรแฝงทั้งชาวไทยและแรงงานต่างด้าว ประมาณ 80,000 คน มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวปีละเกือบ 4 ล้านคน (จากกองวิชาการและแผนงานเทศบาลตำบลบ้านเพ ในแผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2555-2557) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ขยะที่เกิดขึ้นจากประชากรที่อยู่ประจำ และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเขตเทศบาลจึงมีปริมาณสูง เฉลี่ยวันละ 30 ตัน

ก่อนที่จะมีปัญหาความขัดแย้ง เทศบาลตำบลบ้านเพ เข้าพื้นที่ในการกำจัดขยะโดยใช้พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแกลง จนกระทั่งในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2554 องค์การบริหารส่วนตำบลแกลง ได้ออกกำหนดห้ามมิให้เทศบาลตำบลบ้านเพ ใช้พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแกลงในการกำจัดขยะ และให้มีผลในวันที่ 1 มกราคม 2555 ปัญหาดังกล่าวจึงเริ่มเกิดขึ้น

ผู้บริหารเทศบาลตำบลบ้านเพ ได้พยายามหาพื้นที่เพื่อกำจัดขยะ แต่ไม่มีท้องถิ่นแห่งใดอนุญาต จึงได้หันมาหาพื้นที่สาธารณะของเทศบาลฯ เอง คือ พื้นที่บ่อบำบัดน้ำเสีย มีพื้นที่ 28 ไร่ ตั้งอยู่ริมถนนหนองยายอิน หมู่ที่ 1 ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเพ ต่อมาได้มีปัญหาเรื่องของมลภาวะที่ก่อกวนจากการนำขยะมาเทกอง และ กลิ่นจากการเผา ประกอบกับการจัดการขยะไม่ทันเวลา ทำให้ทั้งโรงเรียน นักร้องนักกีฬาวัดและชุมชนรวมตัวประท้วง เกิดปัญหาความขัดแย้งมากมาย แต่ในที่สุดทางเทศบาลตำบลบ้านเพ ก็สามารถจัดการความขัดแย้งจนสำเร็จ และเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสิ่งที่น่าศึกษาความสำเร็จของการจัดการความขัดแย้งครั้งนี้ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เทศบาลตำบลบ้านเพ สามารถจัดการความขัดแย้งได้ผล และสาเหตุหลัก ๆ แล้วอะไรเป็นปัจจัยที่แท้จริงของปัญหา

(1) การก่อรูปของความขัดแย้ง

จากการสัมภาษณ์นายมาต วิเชียรแสง ประธานชุมชนหนองยายอิน ซึ่งเป็นพื้นที่ของบ่อบำบัดน้ำเสีย หลังจากที่ได้ผู้บริหารได้เข้าเจรจา เพื่อขออนุญาตกำจัดขยะในพื้นที่บ่อบำบัดน้ำเสีย ก็ได้ตกลงกันว่าให้ใช้วิธีการฝังตามหลักสุขาภิบาล และเมื่อกลบวันต่อวันให้ใช้น้ำยา EM สาดทุกครั้งเพื่อป้องกันกลิ่นและแมลงวัน ถ้ามีเหตุให้ชาวบ้านเกิดความรำคาญหรือมีสภาวะอันมิชอบ ให้หยุดดำเนินการ และหาทางแก้ไขร่วมกัน หลังจากนั้นเมื่อมีการกำจัดขยะ 1 อาทิตย์ ก็มีเตาเผาขยะเข้ามาตั้งในบ่อบำบัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่เหนือข้อตกลง นายมาตได้เข้าไปสอบถาม ได้ความว่าเป็นการทดลองเตาเผา จึงไม่ติดใจอะไร

เมื่อเวลาผ่านไปได้ไม่ถึงอาทิตย์ ได้มีลูกบ้านร้องเรียนตนเองว่ามีกลิ่นรบกวน และมีแมลงวันรบกวนจำนวนมาก จึงได้นำขึ้นร้องเรียนเข้าคุยกับผู้บริหารแต่ไม่ได้รับการแก้ไข และไม่นานก็มีเตาเผาขยะเพิ่มเป็น 3 เตา สร้างกระแสร้องเรียนจากทุกชุมชนในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 จากชุมชน กลุ่มรักชัยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ของหมู่ 1 เข้าร่วมตัวสร้างกระแสต่อต้านอย่างเข้มข้น โดยมีป้ายแขวนติดอยู่ข้างถนนและมีรถถังโฆษณา วัดโรงเรียนซึ่งมีพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกับเตาเผาเริ่มเข้าร่วมต่อต้านทำให้มีการต่อรอง และเชิญผู้บริหารเข้าร่วมหารืออีกครั้ง

ในที่สุดก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการ และเปิดเวทีสาธารณะ 2 ครั้ง จนหาข้อยุติโดยสรุปก็คือ ให้ยกเลิกกำจัดขยะในบ่อบำบัดน้ำเสีย นำเตาเผาขยะออกจากพื้นที่ภายในเวลา 1 เดือน และตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ

(2) ปัญหาอุปสรรคของการจัดการความขัดแย้ง

1. การยกเลิกการให้เข้าพื้นที่ที่ทั้งขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเกล่งที่มีลักษณะเร็วเกินไป ทำให้เทศบาลตำบลบ้านเพ ไม่ได้มีมาตรการในการจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา

2. การนำเตาเผาขยะ มากำจัดขยะโดยไม่ได้ร่วมหารือกับชุมชน ถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาด และมีความผิดร้ายแรง เนื่องจากยังไม่มีผลการศึกษาที่ครบถ้วนรอบด้านเกี่ยวกับผลกระทบของเตาเผาขยะที่ชัดเจน เกี่ยวกับความสมดุลของกำลังการเผาไหม้ขยะ ทำให้มีขยะจำนวนมากเกินกำลังของเตาเผาขยะ ซึ่งขยะจำนวนมากๆ ที่รอกำจัดนั้น ส่งกลิ่น และเป็นสะสมของเชื้อโรค

(3) การบริหารจัดการความขัดแย้งขององค์กร

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างประชาชนหมู่ที่ 1 กับเทศบาลตำบลบ้านเพ เริ่มก่อตัวขึ้น ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องได้ค้นหาข้อมูลต่างๆ และเบื้องหลังของการก่อรูปของความขัดแย้ง จากนั้นใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวพูดคุยเพื่อหาทางประนีประนอม ค้นหาผู้ที่ประชาชนให้ความศรัทธาเชื่อถือและหารือพูดคุย

แต่เมื่อเหตุการณ์เริ่มรุนแรงยิ่งขึ้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเป็นตัวแทนแต่ละกลุ่มเข้าร่วมหารือ ทำให้เหตุการณ์เริ่มผ่อนคลาย

ตั้งเวทีสาธารณะครั้งที่ 1 เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของกองขยะดังกล่าว

ตั้งเวทีสาธารณะครั้งที่ 2 เพื่อนำปัญหาจากเวทีสาธารณะครั้งที่ 1 มาจัดเรียงประเภทของปัญหาโดยมาชี้แจง และหาทางออกโดยเจรจาต่อรองบนเวทีสาธารณะ

เมื่อเจรจเป็นที่ตกลง ทางผู้บริหารได้เสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วม 10 คน เพื่อเฝ้าติดตามประเมินผล ทุกฝ่ายตกลง และปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้ทุกประการ

(4) อนาคตขององค์กร

ปัจจุบันเทศบาลฯ ได้ศึกษานวัตกรรม การจัดการขยะตามแนวทางของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี แปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ยและพลังงาน และได้รับรองคำทำโครงการพลาสติกแลกทองคำ เพื่อจูงใจให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะอย่างแท้จริง

เทศบาลตำบลบ้านเพตั้งงบประมาณในการศึกษาผลกระทบของโครงการแปรขยะให้เป็นปุ๋ยในพื้นที่เทศบาลเตรียมจัดซื้อเพื่อสร้างโรงปุ๋ย และหวังว่าเทศบาลตำบลบ้านเพจะเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองท้องถิ่นทั่วประเทศ

5.3 กรณีศึกษา การจัดการความขัดแย้งในการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์

ที่ดินริมชายหาดคู่วิมาน (หินโคร่ง) อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยใช้เป็นท่าเรือในการออกหาปลาและทำประมงชายฝั่ง มากกว่า 50 ปีมาแล้วต่อมา บริษัท โกสัมพี จำกัด เจ้าของที่ดิน นส.3ก (เลขที่ 1644, 1666, 1667) รวม 3 แปลง จำนวนเนื้อที่รวม 3 ไร่ 2 งาน 42 ตารางวา ที่ซื้อมาจากนายเถียร รติธรรมกุล เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2551 ซึ่งตั้งอยู่บริเวณหินโคร่งติดกับชายหาดคู่วิมาน หมู่ที่ 7 ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ซึ่งบริษัทฯ ได้ทำการถมดินในที่ดินทั้งสามแปลงดังกล่าว

จากการที่ บริษัทฯ ได้ทำการถมดินบริเวณที่ดินดังกล่าว ต่อจากที่ดินทั้งสามแปลง โดยมีการรुक้าเข้าไปในที่ดินชายทะเลสาธารณะประโยชน์ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์หรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินของภาครัฐแต่อย่างใด ประกอบกับชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงได้ร่วมกันใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังตอนต้น กล่าวคือ จึงถึงได้ว่าที่ดินลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน มีหน้าที่บริษัทฯ ยังได้ปิดกั้นทางเข้าออกที่ดินห้ามมิให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์อีกด้วย

ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจึงรวมตัวกันและทำหนังสือร้องเรียน มาที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย เพื่อขอให้ บริษัทฯ เปิดทางสัญจรเข้า-ออก ทำเรือ และระงับดำเนินการการถมดินบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจาก บริษัทฯ ได้ทำการถมดินรुक้าเข้าไปในที่ชายทะเลสาธารณะประโยชน์

นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความขัดแย้ง จึงเป็นที่น่าสนใจกรณีศึกษา การจัดการความขัดแย้งปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย

(1) การก่อรูปของความขัดแย้ง

1. บริษัท โกสัมพี จำกัด ได้ทำการถมดินบริเวณที่ดินทั้งสามแปลงของตนเอง และได้มีการถมดินต่อจากที่ดินที่ดินทั้งสามแปลงดังกล่าวรुक้าเข้าไปในที่ชายทะเลสาธารณะประโยชน์

2. บริษัท โกสัมพี จำกัด ได้ทำการปิดกั้นทางเข้าออกที่จะเข้าไปยังที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านที่ใช้เส้นทางทางและทำประมงชายฝั่งได้รับความเดือดร้อน

3. ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากเส้นทางและการทำประมงชายฝั่ง ได้รับความเดือดร้อน จึงร้องเรียนมายังที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย เพื่อขอให้้องค์การบริหารส่วนตำบลฯ ดำเนินการ กรณี บริษัทฯ ได้มีการถมที่ดินรुक้าเขตพื้นที่สาธารณะ และปิดทางเข้าออกทำเรือ

(2) กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งของหน่วยงาน

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชยลงพื้นที่เพื่อเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย และติดต่อกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ที่เกิดขึ้น โดยแจ้งหน่วยงาน อำเภอนายายอาม สำนักงานที่ดินอำเภอกำแพงแสน และพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี เพื่อหารือและชี้แจงเกี่ยวกับกรณีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย ดำเนินการขอให้ทาง บริษัทฯ หยุดการดำเนินการก่อสร้างและถมดิน และเปิดเส้นทางการสัญจรเข้า ออกท่าเรือ

2. องค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย ดำเนินการติดต่อรังวัดที่ดินสำนักงานที่ดินอำเภอกำแพงแสน พาณิชยจังหวัดจันทบุรี และอำเภอนายายอาม เพื่อทำการรังวัดที่ดินบริเวณที่มีปัญหาความขัดแย้ง เพื่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ที่เกิดขึ้น

3. การจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีทางกฎหมาย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประการรวมทั้งที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชยมิให้เกิดความเสียหาย องค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชยประสงค์ให้พนักงานอัยการจังหวัดจันทบุรีดำเนินคดีแพ่งฟ้องขับไล่ บริษัทฯ ให้ออกจากที่ดินสาธารณประโยชน์ และขอให้ศาลมีคำสั่งให้ บริษัทฯ เปิดทางภาระจำยอมดังกล่าวด้วย

5.4 กรณีศึกษา การจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับฟาร์มโคนม

การทำฟาร์มโคนมเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังได้รับการส่งเสริมให้เป็นอาชีพตัวอย่างจากจังหวัดจันทบุรี ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลมะขามอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีขนาดพื้นที่ 0.755 ตารางกิโลเมตร ลักษณะของพื้นที่เป็นชุมชนเมืองผสมกับสภาพแวดล้อมแบบชนบททั่วไป ประชาชนภายในเขตพื้นที่มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย หนึ่งในอาชีพที่ได้รับการส่งเสริมจากจังหวัดจันทบุรี คือ การทำฟาร์มโคนม ซึ่งภายในเขตเทศบาลฯ ได้มีการทำฟาร์มโคนมจำนวน 5 แห่ง ซึ่งได้จดทะเบียนไว้กับทางเทศบาลตำบลมะขามตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา

สภาพของการเลี้ยงโคนมของทุกฟาร์มจะเป็นการเลี้ยงแบบเปิด มีทั้งแบบที่ไม่อยู่ในโรงเลี้ยง และทั้งที่เลี้ยงอยู่ในโรงเลี้ยง จากสภาพการเลี้ยงโคนมของแต่ละฟาร์มก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาเสียงรบกวนจากสัตว์ กลิ่นเหม็นจากฟาร์มโคนม เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาการร้องเรียน ความขัดแย้งขึ้นในหมู่ของประชาชนภายในเขตเทศบาลฯ จนที่สุดประชาชนภายในเขตเทศบาลฯ ก็ได้นำปัญหาดังกล่าวเข้าร้องเรียนต่อเทศบาลฯ เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากข้อมูลของทางเทศบาลฯ ได้มีเรื่องร้องเรียนจากประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลมะขามกรณิฟาร์มโคนม ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา เทศบาลฯ จึงได้ดำเนินการออกสำรวจข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียน และข้อขัดแย้งดังกล่าว และเพื่อยุติ ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลฯ ที่เป็นพื้นที่รับผิดชอบของ เทศบาลฯ โดยตรง ซึ่งจนถึงปัจจุบันปัญหาเรื่องร้องเรียน และความขัดแย้งในกรณี ดังกล่าวได้ยุติลงแล้ว

(1) การก่อรูปของความขัดแย้ง ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเกิด ความขัดแย้ง

กรณีฟาร์มโคนมก่อเหตุรำคาญต่าง ๆ คือ กลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ ซึ่งมาจาก ฟาร์มโคนมที่เลี้ยงโคเป็นจำนวนตั้งแต่ 20 ตัวขึ้นไป และปัญหาเสียงรบกวนจากสัตว์ ซึ่งเกิดจากฟาร์มโคนมที่ปล่อยลูกวัวออกจากฟาร์ม และพบว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กับระยะทาง คือ ที่อยู่อาศัยของประชาชนเมื่อยิ่งใกล้ฟาร์มโคนมจะเริ่ม ได้กลิ่นเหม็น ซึ่งเกิดจากกลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ การใช้น้ำมูลโคมารดต้นไม้ กลิ่นจาก เศษอาหารที่ใช้เลี้ยงโค

(2) การจัดการความขัดแย้ง

เทศบาลฯ ได้รับแจ้งจากทางอำเภอมะขาม ให้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับฟาร์มโคนมส่งกลิ่นเหม็น เทศบาลฯ จึงได้สำรวจผู้ประกอบการฟาร์มโคนม มีจำนวนทั้งสิ้น 5 ราย คือ

1. ฟาร์มนายอนุทัย ผลกิจ ตั้งอยู่เลขที่ 181/2 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. ฟาร์มนายสมนึก ชูจิตร ตั้งอยู่เลขที่ 183 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี
3. ฟาร์มนายบุญสม เครือดี ตั้งอยู่เลขที่ 149 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี
4. ฟาร์มนายวิรุทธิ์ แววิเศษ ตั้งอยู่เลขที่ 15 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี
5. ฟาร์มนายโมรา เทพวรสุข ตั้งอยู่เลขที่ 214/6 หมู่ 1 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

อย่างไรก็ตาม เทศบาลตำบลมะขามจึงได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ผู้แทนชุมชนจากทั้ง 4 ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลมะขาม
3. ผู้แทนจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรี
4. ผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอมะขาม
5. ผู้แทนจากสถานีอนามัยตำบลมะขาม

เทศบาลตำบลมะขาม ได้วางแผนการดำเนินการ ดังนี้

1. ดำเนินการตรวจสอบฟาร์มโคนมในเขตเทศบาลตำบลมะขาม ทั้ง 5 ฟาร์ม
2. จัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้สำรวจปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนและครัวเรือนที่อยู่ละแวกใกล้เคียงกับสถานที่เลี้ยงโคนมแต่ละแห่ง โดยการสุ่มตัวอย่าง 61 ชุด 61 ครัวเรือน

3. เชิญผู้ประกอบการเลี้ยงโคนมทั้งหมดในเขตเทศบาลมาให้ปากคำ
4. ประชุมสรุปผลการดำเนินการทั้งหมด

ผลการตรวจสอบฟาร์มโคนม พบว่า

ฟาร์มโคนมของนายวิรัช แววพิเศษ

- มีโคนมที่เลี้ยงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 90 ตัว ขนาดของโรงเรือนเปลี่ยนแปลงไป
- ระบบบำบัดน้ำเสีย มีบ่อบำบัดน้ำเสีย 3 บ่อ ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย
- เรื่องของหมัก มีการน้ำสับปรดหมัก ทุเรียนหมักใส่ถุงและมัดปากถุง

วางไว้เป็นที่

- เรื่องกลิ่นเหม็น จัดทำแบบสอบถามจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง

ฟาร์มโคนมของนายโมรา เทพวรสุข

- มีโคนมที่เลี้ยงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 26 ตัว
- มีบ่อบำบัดน้ำเสีย ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย
- เรื่องกลิ่นเหม็น จัดทำแบบสอบถามจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง

ฟาร์มโคนมของนายอโนทัย ผลกิจ

- มีโคนมที่เลี้ยงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 7 ตัว
- มีบ่อบำบัดน้ำเสีย จำนวน 2 บ่อ ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย
- เรื่องกลิ่นเหม็น จัดทำแบบสอบถามจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง

ฟาร์มโคนมของนายสมนึก ชูจิตร

- มีโคนมที่เลี้ยงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 8 ตัว
- มีบ่อบำบัดน้ำเสีย จำนวน 1 บ่อ ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย
- เรื่องกลิ่นเหม็น จัดทำแบบสอบถามจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง

ฟาร์มโคนมของนายบุญสม เครือดี

- มีโคนมที่เลี้ยงไว้ จำนวนทั้งสิ้น 7 ตัว
- ไม่มีบ่อบำบัดน้ำเสีย
- เรื่องกลิ่นเหม็น จัดทำแบบสอบถามจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง

(3) ผลจากแบบสำรวจ พบว่า

ฟาร์มโคนมของนายวิรัชฤทธิ์ แว่วพิเศษ สำรวจทั้งหมด 32 หลังคาเรือน

- ผลการสำรวจพบปัญหาเหตุรำคาญ เรื่องกลิ่นเหม็น ระดับปัญหามากที่สุด ร้อยละ 26 รองลงมาเรื่องพาหะนำโรคต่าง ๆ /แมลงวัน ระดับปัญหามากที่สุด ร้อยละ 15 และมากร้อยละ 21

- ผลการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสามารถในการยอมรับกับปัญหานั้น ๆ เรื่องกลิ่นเหม็น พบว่า ปัญหาเพิ่มขึ้นและสามารถยอมรับได้ ร้อยละ 18 ปัญหาเพิ่มขึ้นและไม่สามารถยอมรับได้ ร้อยละ 29

- สรุปผลข้อมูลความต้องการให้แก้ปัญา เรื่องกลิ่นเหม็น ต้องการให้แก้ไขมากที่สุด ร้อยละ 41 และเรื่องพาหะนำโรค/แมลงวัน ร้อยละ 29

ฟาร์มโคนมของนายโมรา เทพวรสุข สำรวจทั้งหมด 9 หลังคาเรือน

- ผลการสำรวจพบปัญหาเหตุรำคาญ เรื่องกลิ่นเหม็น ระดับปัญหาปานกลาง ร้อยละ 32 รองลงมาเรื่องพาหะนำโรคต่าง ๆ/แมลงวัน ระดับปัญหาปานกลาง ร้อยละ 21

- ผลการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสามารถในการยอมรับกับปัญหานั้น ๆ เรื่องกลิ่นเหม็น พบว่า ปัญหาเพิ่มขึ้นและสามารถยอมรับได้ ร้อยละ 26 ปัญหาเพิ่มขึ้นและไม่สามารถยอมรับได้ ร้อยละ 21

- สรุปผลข้อมูลความต้องการให้แก้ปัญา เรื่องกลิ่นเหม็น ต้องการให้แก้ไขมากที่สุด ร้อยละ 32 และเรื่องพาหะนำโรค/แมลงวัน ร้อยละ 26

ฟาร์มโคนมของนายบุญสม เครือดี นายอนุทัย ผลกิจ และนายสมนึก ชูจิตร
สำรวจทั้งหมด 8 หลังคาเรือน เนื่องจากอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่เป็น
สวนยางและป่า

- ผลการสำรวจพบปัญหาเหตุรำคาญ เรื่องกลิ่นเหม็นระดับ ร้อยละ 13 และเรื่องพาหะนำโรคต่าง ๆ/แมลงวัน ร้อยละ 13 ส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา
- ผลการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสามารถในการยอมรับกับปัญหานั้น ๆ เรื่องกลิ่นเหม็น พบว่า ปัญหาไม่เพิ่มขึ้น และสามารถยอมรับได้ ร้อยละ 13 เรื่องเสียงดัง ปัญหาไม่เพิ่มขึ้น และสามารถยอมรับได้ ร้อยละ 25
- สรุปผลข้อมูลความต้องการให้แก่ปัญหา เรื่องกลิ่นเหม็น ต้องการให้แก้ไขระดับปานกลาง ร้อยละ 25 พบว่าไม่ค่อยประสบปัญหาเหตุรำคาญ

จากที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนทั้งหมดแล้วเทศบาลฯ ได้ประชุมคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อชี้แจงสรุปผลการตรวจสอบฟาร์มโคนมและหาแนวทางแก้ไขปัญหากรณีดังกล่าว สรุปผลการประชุม จากแบบสอบถาม พบว่า มีปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากมูลสัตว์โดยเฉพาะฟาร์มของนายวิรัชท์ แววิเศษ และฟาร์มของนายโมรา เทพรสุข เพียง 2 ฟาร์มเท่านั้น

จากนั้นจึงได้มีการเชิญผู้ประกอบการฟาร์มโคนมทั้ง 5 ราย เข้าร่วมประชุมพร้อมคณะกรรมการเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง พร้อมทั้งสรุปปัญหา และเพื่อหาแนวทางแก้ไข ผลการประชุมพบปัญหาเหตุรำคาญที่เกิดขึ้น คือ กลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ซึ่งมาจากฟาร์มโคนมที่เลี้ยงโคเป็นจำนวนตั้งแต่ 20 ตัวขึ้นไป และปัญหาเสียงรบกวนจากสัตว์ซึ่งเกิดจากฟาร์มโคนมที่ปล่อยลูกโคนมออกจากฟาร์ม และพบว่าเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับระยะทาง คือ ยิ่งใกล้ฟาร์มโคนมจะเริ่มพบกลิ่นเหม็นขึ้น

(4) ข้อเสนอในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

แนวทางการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นที่ทางเทศบาลฯ แจกกับผู้ประกอบการที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ดำเนินการแก้ไขปัญหของเหตุรำคาญ เรื่อง กลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ที่อาจเกิดจากสาเหตุการใช้น้ำมูลโคมารดต้นไม้ และเรื่องเสียงรบกวนจากสัตว์ซึ่งเกิดจากการปล่อยลูกวัวออกจากฟาร์ม โดยให้ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขเหตุรำคาญ เป็นระยะเวลา 3 เดือน ดังนี้ ไม่ให้นำมูลสัตว์มารดต้นไม้ ไม่ให้มีการเลี้ยงเพิ่ม ปรับปรุงเรื่องการบำบัดน้ำเสีย และให้ฟาร์มโคนมทุกฟาร์มดำเนินการจัดการฟาร์มของตนเองให้เข้าสู่มาตรฐานฟาร์มของกรมปศุสัตว์โดยเร็ว และให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามเทศบัญญัติ เรื่องการควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2543 ข้อ 6 (1-7) และปฏิบัติตามเทศบัญญัติ เรื่อง การควบคุมเสียงหรือปล่อยสัตว์ พ.ศ.2543 ข้อ 6 (1-6)

จากที่เทศบาลได้ดำเนินการตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ปรากฏว่าผู้ประกอบการฟาร์มโคนมทั้ง 5 ราย ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการปรับปรุง แก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ปฏิบัติตามเงื่อนไขตาม และข้อตกลงที่ได้ให้ไว้กับคณะกรรมการฯ และกับทางเทศบาลเป็นอย่างดี ทำให้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ลดลงตามลำดับ และยุติลงได้ในที่สุด

5.5 การจัดการความขัดแย้งการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด

สืบเนื่องจากปี พ.ศ. 2541 มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำโดยใช้วิธีบรรทุกน้ำเค็มมาเลี้ยงในพื้นที่น้ำจืด จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีจึงได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 2/2541 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2541 เรื่องมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี เพื่อระับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืดภายในเขตจังหวัด

นายอมรอนันตชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีจึงได้มีคำสั่งผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีที่ 1/2541 ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2541 เรื่องกำหนดมาตรการเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัด ห้ามมิให้มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่อำเภอกิษณภูมิ อำเภอง่วงน้ำร้อน อำเภอแก่งหางแมว อำเภอสอยดาว และอำเภอมะขาม ทั้งอำเภอ ส่วนอำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอขลุง และอำเภอนายายอาม ห้ามมิให้เลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในเขตพื้นที่น้ำจืดที่เป็นแหล่งเพาะปลูกพืช แหล่งเลี้ยงสัตว์ และประมงน้ำจืด แหล่งน้ำจืดธรรมชาติ และแหล่งชุมชน จากการประกาศคำสั่งของจังหวัดจันทบุรีที่ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน ส่งผลให้มีผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่สวนบริเวณหมู่ที่ 10 ตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม โดยการต่อท่อให้น้ำทะเลมาใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ประชาชนที่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ในพื้นที่ข้างเคียงจึงฟ้องนายอำเภอนายายอามและโยธาธิการจังหวัดจันทบุรี ในข้อหาเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งศาลปกครองตัดสินให้นายอำเภอและโยธาธิการมีความผิดตามที่ถูกฟ้อง นายอำเภอนายายอามจึงสั่งห้ามเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ดังกล่าว และโยธาธิการจังหวัดจันทบุรีสั่งห้ามนำน้ำทะเลผ่านท่อมาใช้เลี้ยงกุ้ง

สำหรับพื้นที่นอกเขตชายฝั่งทะเลที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยใช้ความเค็มอยู่ในปัจจุบัน กำหนดให้มีมาตรการในการควบคุมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยใช้ความเค็มโดยเกษตรกรต้องปฏิบัติตามนี้

1. ขึ้นทะเบียน/ขออนุญาตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามเงื่อนไขที่กรมประมงกำหนด
2. ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่เลี้ยงจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน
3. เลี้ยงสัตว์น้ำด้วยระบบปิดที่สามารถควบคุมการแพร่กระจายความเค็ม และนำน้ำกลับมาใช้ใหม่

4. ความเค็มในการเริ่มต้นเลี้ยงไม่เกิน 5 พีพีที

ในพื้นที่ตำบลสนมไชยความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คือ ระหว่างกลุ่มผู้เลี้ยงกุ้งขาว (เปลี่ยนจากกุ้งกุลาดำ) และกลุ่มผู้ทำนาข้าว ในหมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวที่พื้นที่ในการประกอบอาชีพทั้ง 2 นั้นอยู่ใกล้เคียงกัน ทำให้ผู้ทำนาข้าวประสบความเสียหายจากการที่ความเค็มจากนากุ้งแพร่กระจายลงสู่นาข้าว ส่งผลให้ดินในนาข้าวมีความเค็มเพิ่มขึ้น (pH ที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าว คือ 4.8-7.0) ซึ่งจะทำให้ข้าวมีปลายใบสีขาบบางใบแห้งเป็นแถบๆ จะเกิดกับใบแก่ก่อนแล้วจึงลามมาที่ใบที่กำลังเจริญเติบโต ข้าวชะงักการเจริญเติบโตและการแตกกอลดลง มักเกิดเป็นหย่อมๆ ในแปลง

จึงต้องมีการจัดประชุมประชาคมตำบลสนมไชย เพื่อรับฟังความคิดเห็นการจัดทำข้อมูล เพื่อกำหนดแนวเขตระงับการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในเขตพื้นที่น้ำจืดของตำบลสนมไชย เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ณ วัดสนมไชย ตำบลสนมไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยมีนายอำเภอนายายอามเป็นประธาน มีภาครัฐและภาคประชาชนเข้าร่วม ดังนี้ เกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานชมรมผู้เลี้ยงกุ้งจันทบุรี ผู้แทนสภาเกษตรกรในเขตอำเภอ ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งในเขตอำเภอ ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดจันทบุรี ประมงจังหวัดจันทบุรี กลุ่มผู้ปลูกข้าวและกลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง

(1) การก่อรูป ปัจจัยและเงื่อนไขที่ผลต่อการเกิดความขัดแย้ง

เกิดจากกลุ่มผู้ปลูกข้าวเริ่มได้รับความเสียหายจากการที่ความเค็มจากนากุ้งแพร่เข้าสู่พื้นที่นาข้าว ทำให้ต้นข้าวมีปลายใบสีขาบบางใบแห้งเป็นแถบๆ จะเกิดกับใบแก่ก่อนแล้วจึงลามมาที่ใบที่กำลังเจริญเติบโต ข้าวชะงักการเจริญเติบโตและการแตกกอลดลง ทำให้ผลผลิตลดลง กลุ่มผู้ปลูกข้าวจึงรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้ส่วนราชการเข้าไปดูแลช่วยเหลือแก้ไขปัญหา

(2) การบริหารจัดการความขัดแย้ง

อำเภอนายายอาม จึงประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลสนมไชย จัดประชุมประชาคมตำบล เพื่อรับฟังความคิดเห็นการจัดทำข้อมูล การกำหนดแนว

เขตรับการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ในเขตพื้นที่น้ำจืดของตำบลสนามไชย เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ณ วัดสนามไชย ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี โดยมีนายอำเภอนายายอามเป็นประธาน มีภาคราชการและภาคประชาชนเข้าร่วมประชุม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ปลูกข้าวและกลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง

(3) ข้อสรุปในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ผลจากการประชุมประชาคม คือ มีการตกลงแบ่งเขตกันอย่างชัดเจนโดยการยินยอมของทั้ง 2 ฝ่าย หากพื้นที่ใดที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอยู่ก่อนแล้วให้ดำเนินการเลี้ยงต่อไป โดยเมื่อกำหนดแนวเขตที่ชัดเจนแล้ว พื้นที่ที่มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ใช้ความเค็มนั้น จะล้าเลยขอบเขตที่กำหนดไว้ไม่ได้โดยเด็ดขาด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทั้งผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ และผู้เพาะปลูกพืช หากผู้เลี้ยงกุ้งฝ่าฝืนไปเลี้ยงกุ้งนอกเขต จะไม่สามารถขอใบรับรองการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีจากกรมประมงได้ ซึ่งจะส่งผลให้ไม่สามารถซื้อลูกกุ้งมาเลี้ยงได้และขายกุ้งไม่ได้อีกด้วย และหากผู้ทำนาข้าวเข้าไปทำนาในเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หากเกิดความเสียหายขึ้นจะไม่สามารถร้องเรียนใดๆ ได้ ทำให้ผู้ขัดแย้งทั้ง 2 ฝ่าย พอใจกับข้อตกลงและสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ต่อไป

5.6 กรณีศึกษา การจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงานผลิตแยมมันสำปะหลัง

(1) สาเหตุ ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเกิดความขัดแย้ง

กรณีการเข้ามาจัดตั้งโรงงานผลิตแยมมันสำปะหลัง ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตพื้นที่ตั้งโรงงานและพื้นที่ใกล้เคียง เกิดเป็นประเด็นถกเถียงกันระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านกับการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว เช่น เรื่องน้ำเสีย เรื่องปัญหาเรื่องกลิ่น เรื่องการจ้างแรงงาน เป็นต้น ปัญหาความขัดแย้งเริ่มจะยืดเยื้อบานปลาย หากยังหาข้อยุติไม่ได้ ประชาชนบางส่วนยังลังเลกับการตัดสินใจหากมีการลงประชามติเกิดขึ้นจะเลือกสนับสนุนหรือคัดค้านการจัดตั้งโรงงานผลิตแยมมันสำปะหลังแห่งนี้หรือไม่อย่างไร เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับยังไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ บางคนบางกลุ่มได้เพียงแต่เฝ้ามองดูสถานการณ์และความเคลื่อนไหวของทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านว่าจะนำหลักการเหตุผลใดเข้ามาช่วยเสริมสนับสนุนแนวคิดของตนเอง มีการชุมนุมของฝ่ายคัดค้าน มีการนำรถติดเครื่องเสียงประกาศและยื่นหนังสือคัดค้านการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลทับช้าง อำเภอเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ที่ได้รับผลกระทบ ประเด็นการเข้ามาเพื่อจะจัดตั้งโรงงานผลิตแอมโมเนียในหมู่ 12 ตำบลทับช้าง จนเป็นเหตุให้เกิดเรื่องร้องเรียนต่อเทศบาลฯ ของฝ่ายผู้คัดค้านการต่อตั้งโรงงานดังกล่าว เพื่อให้เทศบาลฯ ได้ดำเนินการจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตำบล

โรงงานแอมโมเนียเป็นโรงงานแปรรูปผลิตผลการเกษตร ประเภทหนึ่งเท่านั้น ขั้นตอนการผลิตไม่มีสารเคมี ที่เป็นอันตรายใดที่เกี่ยวข้อง ผลผลิตเป็น ผงแอมโมเนีย โดยจะนำไปเพื่อบริโภคของคน สัตว์ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย อย่างไรก็ตามประชาชนเคยมีประสบการณ์จากกลิ่นเหม็นของโรงงาน ที่ยังไม่มีระบบบำบัดที่เหมาะสม จึงขออธิบายกระบวนการเกิดกลิ่นเหม็นและการแก้ไขของบริษัทฯ ดังนี้ ในกระบวนการผลิตมีของเหลือจากระบบ คือ น้ำล้างแอมโมเนีย และน้ำที่เหลือจากการแยกแอมโมเนียออกแล้ว ยังมีแอมโมเนียและน้ำตาลหลงเหลืออยู่มาก จึงเรียกว่า “น้ำเสีย” น้ำเสียนี้หากนำมาบำบัดโดยบ่อธรรมชาติ ต้องใช้บ่อขนาดใหญ่ หลายบ่อ เมื่อจุลินทรีย์ย่อยสลายแอมโมเนียและน้ำตาลจะเกิดแก๊ส คือแก๊สชีวภาพ ซึ่งสามารถใช้แทนเชื้อเพลิงได้ และจะมีกลิ่นเหม็นจากแก๊สไข่เน่า แต่เมื่อเกิดแก๊สมาก ๆ และมีลมพัดพาไปยังชุมชน จะก่อความเดือดร้อนรำคาญ โดยการแก้ไขปัจจุบัน มีเทคโนโลยีที่เรียกว่า ระบบ ไบโอ แก๊ส คือการทำบ่อบำบัดด้วยระบบปิด คือ นำน้ำเสียมาปรับปรุงคุณภาพให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ แล้วนำเข้าหมักในบ่อที่การปิดคลุม มิดชิด เพื่อกักเก็บแก๊สมีเทน มีคุณสมบัติติดไฟได้ที่ความเข้มข้นของมีเทน ร้อยละ 60 ที่เกิดขึ้นทั้งหมดไว้ โดยการออกแบบด้วยวัสดุต่าง ๆ เมื่อเกิดแก๊สสะสมมากพอแล้ว ก็สูบน้ำผ่านระบบท่อไปใช้แทนเชื้อเพลิง เช่น น้ำมัน ฟืน ถ่านหิน ด้วยวิธีการนี้ โรงงานก็จะสามารถลดการนำมัน ลดการตัดไม้ และลดปัญหาแก๊สเรือนกระจก และที่สำคัญคือ ไม่มีกลิ่นเหม็นรบกวนอีกต่อไป โรงงานยังสามารถขาย คาร์บอน (คาร์บอนเครดิต) ให้กับประเทศอุตสาหกรรม นำเงินตราเข้าประเทศได้อีกด้วย ซึ่งระบบ ไบโอ แก๊ส นี้ บริษัทฯ ได้ทำข้อตกลง กับประชาชน ตำบลทับช้าง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2552 โดยต้องสร้างระบบให้เสร็จก่อนการเปิดผลิตแอมโมเนีย และจากรายงานผลการศึกษาดูงาน ของเทศบาลตำบลทับช้าง เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ณ โรงงาน บริษัท พี วี ดี จำกัด จังหวัดนครราชสีมา ยืนยันว่าไม่มีกลิ่นเหม็น และน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้ว

(2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความขัดแย้ง

1. คนส่วนน้อยไม่มีโอกาสได้ชี้แจงถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น
2. คนส่วนใหญ่เชื่อผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้ชาวบ้านไม่ได้แสดงความคิดเห็นที่แท้จริง
3. ชาวบ้านไม่แสดงความต้องการอย่างแท้จริง แต่ใช้ระบบคนส่วนใหญ่ทำอะไรแล้วทำตาม

(3) ข้อสรุปในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทางเทศบาลฯ ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อหาข้อยุติในปัญหาความขัดแย้ง สุดท้ายก็มีการลงประชามติเสียงส่วนใหญ่มีความเห็นให้มีการก่อสร้างโรงงานได้แต่ต้องมีการทำข้อตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร

โดยชาวบ้านได้มีข้อเสนอกับทางบริษัท 5 ข้อ ซึ่งทางบริษัทได้ยอมรับข้อเสนอทั้งหมด พร้อมทั้งได้มีการลงนามทำสัญญากันระหว่างตัวแทนชาวบ้าน กับตัวแทนของโรงงานฯ ได้แก่

1. ต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย ไบโอะแก๊ส ก่อนเปิดโรงงานและห้ามปล่อยน้ำเสียที่ไม่บำบัดลงคลอง
2. ต้องขุดสระน้ำไว้ใช้เองตอน ฤดูแล้ง ไม่แย่งน้ำกับเกษตรกร
3. ต้องซื้อที่ดินสำหรับพื้นที่ก่อนในราคายุติธรรม
4. ต้องจ้างพนักงานจากคนในพื้นที่เขตตำบลทับช้างก่อน
5. ต้องช่วยเหลือดูแลวัด โรงเรียน ประปา ไฟฟ้า ฯลฯ

จากที่เทศบาลตำบลฯ ได้ดำเนินการตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ปรากฏว่าประชาชนฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการยอมรับข้อเสนอของทาง บริษัทฯ เมื่อมีการจัดตั้งโรงงานแล้วจะมีวิธีการป้องกันปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาและรับข้อเสนอที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่ทำข้อตกลงกันไว้ทำให้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ลดลงตามลำดับ และยุติลงได้ในที่สุด ซึ่งจนถึงปัจจุบันปัญหาเรื่องร้องเรียน และความขัดแย้งในกรณีดังกล่าวได้ยุติลงแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร. “ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลบางขุนไทร จังหวัดเพชรบุรี.” จุลสารไทยคดีศึกษา 18,1 (สิงหาคม – ตุลาคม 2544).
- กรมการปกครอง. 2540. คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่ราชพัสดุ และการให้เครื่องหมายตอบแทนผู้ช่วยเหลือราชการพลเรือน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- กรมที่ดิน. 2555. รายงานประจำปีกรมที่ดิน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมที่ดิน.
- กริมกมล มัทธนวนิษฐ์. 2543. “การจัดการความขัดแย้งในป่าชุมชนของชาวปกาสัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กัญญา ไกลกลางดุก. 2543. “ศักยภาพของชุมชนในการจัดการความขัดแย้งที่ได้รับอิทธิพลจากองค์กรภายนอกชุมชน.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คริสโตเฟอร์ ดับเบิลยู มัวร์. 2542. กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง : ยุทธศาสตร์การนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง. แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ และวงศา จด. ขอนแก่น : สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2532. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : รามการพิมพ์.
- จาดุพจน์ รัฐกิจรุ่งโรจน์. 2545. “การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน : กรณีเขื่อนปากมูล.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. 2545. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จีระพรรณ กาญจนจิตรา. 2526. คู่มือการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- จุมพล หนิมพานิช. 2547. ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2527. ฝ่าเจ้านาย. กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซตปริ้นท์.
- ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ. 2522. สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.
- ชัยพร วิชชาวุธ. “การพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.” วารสารครุศาสตร์ 11,4 (2526) : 22-23.
- ไชยันต์ รัชชกุล. 2545. ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา : สันติศึกษา เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ดนุพล ไชยสินธ์ และคณะ. 2547. **สิทธิชุมชนท้องถิ่น ภาคอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม.
ดรุณี จงประสิทธิ์กุล. 2544. “ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชุมชนในการจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาช้าง.” การค้นคว้า
แบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดรุณี พานทอง พาลุสุข และสุรเสกข์ พงษ์หาญยุทธ์. 2545. **ทฤษฎีการจูงใจ**. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เทศบาลตำบลเพ อำเภอมือง จังหวัดระยอง. (เอกสารเผยแพร่)

เทศบาลตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. (เอกสารเผยแพร่)

เทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราด. (เอกสารเผยแพร่)

ไทโรจน์รัตนจินดา. 2542. “การจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ :
กรณีศึกษาแขวงกาวิละ.” การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธวัช ปุณโณทก. 2531. **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานหมู่บ้าน.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, บรรณาธิการ. 2536. **คนธรรมดา**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรพต ดันธีระวงศ์. 2547. “การเจรจาไกล่เกลี่ย ระงับความขัดแย้งในระบบการแพทย์
และสาธารณสุข ทางเลือกใหม่ที่ทำนายในโลกยุคปัจจุบัน.” เอกสารคำบรรยาย
ปทุมรัตน์ ต่อาจค์. 2543. “การจัดการความขัดแย้งของชุมชนชนบทเชียงใหม่.”
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเวศวะสี. 2530. **การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : หมู่บ้าน.

_____. 2538. “สภาพสังคมไทยและความจำเป็นในการแก้ปัญหาอย่างสันติ.”
รายงานการสัมมนาหัวข้อความขัดแย้งในสังคมไทย : แนวทางแก้ไขอย่างสันติ โดย
สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2530. “ต่างคนต่างคิด ต่างจิตต่างใจ.” ใน **สันติศึกษากับ
การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง**, บรรณาธิการโดย วลัย อารุณี. กรุงเทพมหานคร :
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และคณะ. 2538. **การศึกษาความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรทาง
ธรรมชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

“พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.” 2546. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.

- “พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ พ.ศ.2542.” 2546. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.
- พรชัย ปรีชาปัญญา. 2544. ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับระบบนิเวศวนเกษตรบนแหล่ง
ต้นน้ำลำธารในภาคเหนือ. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยลุ่มน้ำดอยเชียงดาว กลุ่มลุ่มน้ำ
ส่วนวิจัยและ พัฒนาสิ่งแวดล้อมป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้.
- พัทธา สายหู. 2522. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์.
- พิชัย รัตนพล. 2544. รายงานการสัมมนาโต๊ะกลม “รัฐบาลใหม่กับการจัดการความขัด
แย้งในสังคม.” โดย สถาบันพระปกเกล้า กรุงเทพมหานคร.
- มารค ตามไท. 2540. “การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี.” เอกสารประกอบการบรรยาย
วันที่ 5 พฤศจิกายน 2540 ณ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร.
- ยศ สันตสมบัติ. 2542. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา
อย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัชนิกร เศรษฐ. 2523. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.”
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2547. ความขัดแย้ง : หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. 2532. หลักการพัฒนาชุมชน : การพัฒนาชุมชนประยุกต์.
กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. รายงานการวิจัย “กรณีศึกษาการป้องกัน
และแก้ไขความขัดแย้งที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐ และกิจกรรมของรัฐในชุมชน.”
โดย สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. 2545. รายงานการสัมมนา “ทิศทางการจัดการความขัดแย้งของสังคมไทย
วิพากษ์ ประชาพิจารณ์ สร้างสานทางเลือกใหม่.” วันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2544
ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร.
- สนธยา พลศร. 2545. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมัครการ. 2525. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม.
กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสิทธิ์. 2541. ภาวะวิกฤติของสังคมในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคม
สงเคราะห์แห่งประเทศไทย.

- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. 2553. **การจัดการความขัดแย้งและการมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก
- สมยศ นวีการ. 2538 ก. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- _____. 2538 ข. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- _____. 2543. **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2538. **สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุภาวดี จันทวานิช. 2547 ก. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2547 ข. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ จามริก และ ศ สันตสมบัติ. 2544. **ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2534. **ความขัดแย้งการบริหารเพื่อความสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : กันฮ่อ แกรมมี.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. 2539. **พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. 2544. **มติชุมชน วิถีคิดท้องถิ่น ว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี
- Mahanty, Sango and others. 2006. "Promoting Equity : A challenge in the implementation community-based forest management strategy in the Philippines." In **Hanging in the Balance : Equity in Community-Based Natural Resource Management in Asia**, Pp 162-181. Edited by Bacalla ,T. Domingo. Bangkok : RECOFTC.
- Bandura, A. 1977. **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs,N.J. : Prentice-Hall.
- Chidhakwa, Zvidzai. 2003. "Managing Conflict around contested natural resources : A case study of Rusitu valley area, Chimanimani, Zimbabwe." In **Natural resource conflict management case studies: an analysis of power, participation and protected areas**, Pp 183-206. Edited by A. Peter Castro and Erik Nielsen. Rome : Food and Agriculture Organization of The United Nations.

- Djajanti, Diah and Perhutani, Perum. 2006. "Managing forest with community (PHBM) in Central Java : Promoting equity in access to NTFPs." In **Hanging in the Balance : Equity in Community-Based Natural Resource Management in Asia**, Pp 162-181. Edited by Sango Mahanty. Bangkok : RECOFTC.
- Follett, M. 1997. "Constructive conflict" In **Dynamic administration: The collected papers of Mary Parker Follett**, Pp 30-49. Edited by H.C. Metcalf and L. Urwick New York : Harper & Rows.
- Reychler, Luc and Paffenholz, Thania, Eds. 2001. **Peacebuilding : A field guide**. Colorado : Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Rose, D. "For David Lockwood." **The british journal of sociology** 47,3 (1996) : 385-396.
- Stephen P. Robbins. "Conflict Management' and 'Conflict Resolution' Are Not Synonymous Terms," **California Management Review** (2005).
- Strauss, Anselm L. and Juliet Cobin. 1990. **Basics of Qualitative Research : Grounded Theory and Procedures and Technique**. Newbury Park : Sage Publication.
- San, Socheat Leakhena., Eds. 2006. **Indicating success : Evaluation of community protected areas in Cambodia**. **Hanging in the balance : Equity in community-based natural resource management Asia**. Bangkok : RECOFTC and East-West center.
- Simmel, Georg. 1995. **Conflict and the web of group Affiliations**. IL : Free Press.
- Sithong, Thongmanivong. 2006. "Impact of cash crops on rural livelihoods : A case study from Muang Sing, Luang Namtha Province, Northern Lao PDR." In **Hanging in the balance : Equity in community-based natural resource management in Asia**, Pp 106-121. Edited by Sango Mahanty. Bangkok : RECOFTC and East-West Center.
- Soontornwong, Somying. 2006. "Improving rural livelihood through CBNRM : A case of self-organization in community management in Thailand." In **Hanging in the balance : Equity in community-based natural resource management in Asia**, Pp 182-199. Edited by Sango Mahanty. Bangkok : RECOFTC and East-West Center.
- Tillett, G.J. 1991. **Resolving conflict -a practical approach**. South Melbourne : Sydney University Press.
- Turner, Jonathan. 2002. **The structure of sociological Theory**. Chicago, Illi : Dorsey.
- Vandergest, Peter. "Property rights in the protected areas : Obstacles to community involvement as solution in Thailand." **Environmental Conservation** 23,3 (1996) : 259-268.